

«malesaguanyades botines —me deia— fa quatre dies que les vaig estrenar ---. I, *tret* d'això, vam marxar sempre sense dir-nos una paraula», Coromines, *Presons Imag.* (1898, ja en l'autògraf, p. 36); per a exs. mall. veg. *BDLC* IX, 232. N'hi ha un antecedent llunyà, si bé no gramaticalitzat encara, sense prep., en Jaume I (com observa el *DAG*): «trobam-nos ab D. Nuno Gç. de Lara, --- per la rambla de Burgos, e anam parlan a nostra posada; e ell proferís a Nòs de servir que-ns havia en cor de fer, pus que a tots los hòmens del món, *treyt* el rey de Castilla, e en coses hi havia que-ns serviria enan que a ell» (Ag., 484.3f., sinceritat castellana, ai!)

Treta també s'usà en el sentit de 'tret, dispar': «dixeren los de la albergada nostra —Senyor, tiren-nos fortment ab sagetes e ab péres, e han-hi ferits ---. E tenguem los cavals armats, e que-ls paràssem als portels, e que-ls defenéssem de les *treytes* que-ls feyen», Jaume I (Ag., 442.2); concretat en la sageta o altre projectil de ballesta: «ab llurs ballestes e *tretes* bé adobades e empenades», Muntaner, 259; «Venus --- ton fill no-ls ha ferits ab la sua *treta* d'or», *Curial* (*NCL* III, 184); «*treta* o sageta», *DTo*. 1670; en Eiximenis pot tenir encara molt d'aquest significat en el sentit figurat de 'encís amorós', 'mirada seductora', o bé tirant ja cap a l'acc. enterament abstracta d'«ardit de guerra», 'astúcia enganyosa': «la donzella --- no sia finestrera, car —diu ell [Sallusti poeta]— aquí s donen de grans *tretes*; e les mares qui fan les filles sues, donzelles finestreres, les fan vils», *Dones*, § 29, fº 28v.1.40 (cf. la desprospificació, *EntreDL* I, § 4, 22.6). «—La seva ànima es revela --- i aleshores és quan --- estimem.— Ocr.: Ja és valent! ¿No sap que el diable té la *treta* de posar-nos brosses als ulls?», *Noller* (*O. C.* x, 93.11).

De *treure* en el sentit d'«artigar un camp», prové *treta* 'artiga', que ja es documenta en un doc. del Comtat de Bna., de l'a. 1009: «simul cum ipsas ruptas quae vulgo nominavit *tretas*» (Balari, *Orig.*, 318). El verb en aquesta acc. el trobem viu almenys des d'OPou: «camp qui de nou se *trau*» (*TbPu.*, 79); modernament ho tinc anotat del conservador val. del Camp de Llíria: «—*Llastres* dieu? —Són unes llenques que s'ha *tret* un treballaor, a força de sacrifici i *sugór* de la persona», *Casinos* (1962), si bé el recordo també de l'ús pagesívol d'altres regions. Com a substantiu *treta* 'artiga' el dóna *AlcM* com de les Guillerries i Morella; jo ho tinc anotat, en efecte de l'Alt Maestrat: «La *Tréta* de les Solanes» s'ha convertit avui en el nom d'una partida considerable en el vessant S. de la Mola d'Ares; però és més viu en zones rosselloneses, en particular els Aspres (*Les Tretes* prop de Tellet): «¿—És que hi ha aquella *tréta*, veieu?» (1960).

Sembla que també es devia usar a l'alta Ribagorça, si bé amb caràcter col·lectiu: «procura --- a favor de Portolés de Serveto, vezino de dicha villa, para tomar a treudo las montañas y *treta* forana que el Conde de Ribagorza tenía en dicha villa» (de Benasc), doc. de 1420 (que llegeixo en el *Libro Lucero* de la Vila de Benasc, 1965) (sembla que el mot ja no s'hi

usa avui, o almenys no el coneixien a Lliri, cosa que m'impedeix descartar que *treta* hi tingui un sentit com el del cat. ant. *tret* 'trajecte', cast. *trecho*). A Mall. se sent en el sentit de 'producte rural que s'exporta' (cf. *AlcM*, §§ a, g): la possessió de Planici, em deien a Banyalbufar «sa seva *tréta* és oli», 1964.

+*Treitura* 'dret que cobra el capellà per acompanyar el difunt fins al cementiri [i beneir la sepultura]', però sense dir-hi missa' Solsonès, documentat per Serra Vilaró l'a. 1369 a Besora (veg. *lleix* adj.), *BCEC* 1909, 274; i extractant un doc. de 1271: «que 'l rector d'Olius tingués cura d'ànimes en els masos de Bolons y ---, tenint la meitat de les *treitures* y testaments, y l'altra meitat els clergues de St. Just; y abddós, l'alberga», *BCEC* 1908, 142.

Atraure [Llull: «lo foc e l'èr --- *atràhan* --- les vapors», *Merav.* II, 20; Busa-N.]: «*atraure* per força ---, per afalagaments ---, rossegant ---, per raons ---: illicere ---»; *DTo*; «Així d'estiu en tarda xafogosa, / dos núvols tot just nats, d'ala negrosa, / s'escometen, al veure's, ab un bram, / y, *atrets* per l'escalfor de llurs entranyes, / s'aixamplan acostantse ---»; «--- Oh, Atlàntida, ahont ets? / --- / Hont ets?— Y, ay! hont l'hermosa solia 'ls cors *atraure*, / lo plèac responia: —Jo l'he engolida anit: / fes-te enllà! entre les terres, per sempre 'm vull ajaure / ---», *Atl.* (intr., 3d; I, 11a). Però, a diferència de *treure*, *jeure* etc., en aquest derivat els grans clàssics nou-centistes (Noller, E. d'Ors, MrnVayreda, Costa etc.) mantenen la a: «*atrau* més que espantar ---», «una vena enganyosa l'*atrau*, apartant-lo ---», Maragall (*Nausica*, *O. C.* I, 241; *Ofterd.*, 92); «comences totes les accions imaginables sense acabar-ne cap: totes les feines impensades t'*atrauen* voluptuosament ---» [així l'autògraf, que el simplista impressor de *L'Avenç* canvià en *atreuen* en la 1.ª ed.], «que lluny de tu m'*atrau* / --- / a sota del cel blau / ---», Coromines (*Presons Imag.*, p. 197; *H. d'Amor S.*, *O. C.*, 1321a); «--- elles determinen un plaer que *atrau* l'atenció a interpretar-les».

És probable que aquest derivat ja vingués format des del ll. *atrabère*, car és comú a les principals llengües romàniques; que en català era ja medieval ho demostren derivats com *atret*, que ja fou usat per BMetge «bé fets *atret* d'on venits» 'demostrreu, deixeu veure' (*Somni* III, *NCL.*, 117.9). *Atraient*.

En forma cultista: *atracció* [Llull, *A. Sci.* III, 438; *DTo*. 1647], que també s'havia dit en forma popular: «*atrayment* per afalacs: illicium» (*DTo*. 1670). *Atraciuu* [Llull, id. I, 501; Lacav.], variat per alguns com *atractivol* o *atractible*. Ultra l'ús com adj., es convertí també en subst., com escrivia ja MilàF en l'històric parlament presidencial de 1859: «Los mantenedors que, per aquest any, ha nombrat l'Excehèntíssim Ajuntament, esperavan l'aprovació de tots aquells --- a qui 'ls sembla que 's fon una part del *atractiuu* de la nostra terra --- a mesura que 's van perdent les bones y velles usances» (*O. Cat.*, p. 4). En Llull ja són freqüents tant el verb com els derivats: «l'èr qui és empeltat en lo foc, per ço que la calor del foc *atraga* l'èr a la sua humiditat», «l'aygua activa *atray* a si la passiva»;